

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 12. ФЕБРУАРА 1895.

ГОД. XX

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

КАКО СЕ ПИШУ ДРАМЕ?

Када год који нови комад постигне успех или пропадне, и публика и критичари разбирају себи главу о том, којим теоријама или повреди које теорије и правила имаје се тај успех или неуспех приписати. Али у истину прећесто или барем редовно не зна ни сам аутор, по којим правилима је написао неки успехом окруњени или пропали комад. Често пута они пишу не бринући се ни за какова детаљна правила, како то сведоче изјаве некојих гласовитијих француских писаца позоришних комада.

Ево неколико такових изјава. Виктор Сарду, и. и. вели: „Није само један начин, како се пишу позоришни комади. Сваки аутор има свој начин, према своме темпераменту, правцу и методи у послу. Ако и постоје прецизна, неизменјива, вечна правила, што их могу зло разумети или се о њих огрешити само неспособне незналице, луђаци или манити људи: то ипак нема друге методе за стварање комада него: тачно знати, куда се иде и којим путем се тамо најбоље дође. Разуме се, један иде пешке, други у колима; један жељезницом, а други балоном. Један сустане на путу, а други пређе мету. Онај падне у јарак, а други на раскршћу заблуди. Али на крају крајева, на најравнијем путу дође до цели онaj, који има највише здраве памети.“

Александар Дима изјављује: „Хоћу ли да будем искрен, морам признати, да не знам, како се израђује комад. Једнога дана, — давно је томе — баш сам онда свршио гимназију — ставио сам свом оцу слично питање. Он ми одговори: „Једноставна је то ствар: нека је пр-

ви чин јасан, последњи кратак, а све нека је занимљиво.“

Све је то лепо, али није то тако лако, као већи Дима. Некако изгледа, да ту не помаже ни теорија ни спрема, већ да човек мора бити рођен за такове ствари.

Евген Лабиш, писац веселих и дражесних комада, вели: „Свако ствара по свом надахнућу и свом темпераменту. Једни ударе у веселе жице, а другима је веће весеље, измамити некоме сузе на очи. Што се мене тиче, ја, ево, поступам овако: немам ли замисли, гризим нокте, и позивам у помоћ провидност. Имам ли замисао, онда још увек позивам у помоћ провидност, али већ не тако побожно, јер мислим, да ћу и без ње ствар свршити. То је човечански, ако и није благодарност... Дакле ту је замисао, или ја барем мислим, да је тако. Узмем књигу чистога белога папира и напишац прву страну: „План.“ Под: „Планом“ разумевам: развијени распоред призора целога комада од почетка до краја. Тако дugo док нисмо нашли завршетак комада, немамо ни његова почетка ни средине. Тај део постаје најтежи, — то је управо стварање.“

Када је план готов, опет га узмем у руке и испитујем, на што ми поједина сцена служи, развија ли се карактер, приправља ли ситуацију, и да ли напред помиче радњу. Један комад је стоного звере, што се увек мора напред кретати. Ако се лакше с места миче, зева публика; ако сасвим стане, публика мрмља и звижди. Да напишем весело комад, треба да си здрава желудца. Весеље је у желудцу.“

(Свршиће се.)

ХИСТИК.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Досадан свет“), шаљива игра у 3 чина, од Едуарда Паљрона, с францускога превео М. Р. Поповић.

Дне 9. фебруара о. г. имадосмо прилику видети на нашој позорници овај чувени комад још чувенијег Паљрона. И на нас и на сву публику учинио је тај комад утисак, који се може једном једином речи изразити: „дивно.“

Бадава, француска духовитост је нешто особито, чега другде нема, те нема. Док и. пр. Немци у својим шаљивим комадима морају настојати о комици ситуација, духовити Францууз знаје комику ситуације зачинити духовитим хумором пројектом реченицом. Можда на свету нема језика, у ком би поједине речи имале у себи већ толику силу хумора, и, дакако, кад треба: и крепкога патоса. Францууз у истину доликује епитет: духовити, весели Францууз.

Може бити код никога није тај епитет тако оправдан као у Паљрона, који је својом духовитошћу и својим недостижним комедијама знао стећи себи места у француској академији, за којим Емил Зола тако тешко, али тако узлудно уздише, Али, што је још више, Паљрон је својим духовитим, ведрим хумором, продахнутим фином, сатиром и више добродушним него злобним сарказмом, на јуриш освојио све позорнице изображенога света. Истом недавно славили су његови чувени: „Cabotins“ тријумфе у свој Европи, док је лајске године његов духовити говор у француској академији у почаст писцу комедија Лабишу раздрагао укочене академичаре, те је била оних дана једна реч, да је комедија пречесто господарица ситуације.

„Досадан свет“ свагде је поздрављен бурним аплаузом смеха и признања. Фина перс-флажа афектираје доксоманије у горњим слојевима женскога друштва у Француској и укочени тон и начин живота и саобраћаја, па афектираје меценатство према песничима и учењацима, све то зачињено с комиком љубоморности и сатиром неприродности, изнаша се тако неприсиљено пред очи публике, која се управо боји, да време пребрзо одмиче и да ће сад завеса пасти, а очи, лице и уста никако да се од смеха смире и приме озбиљан вид. Тако може само Фран-

чуз забавити, и ми смо у велике захвални управи, што нам је припарила то недужно, фино уживање.

Говорити ту о техници комада, значило би капом хватати ветар. Овакви комади не пишу се по шаблони, они се рађају у души на то посебице обдареној. Сад разумемо Паљрона, који је на читање, како се пишу позоришни комади, одговорно међу осталим ово: „Верујте ми, писац и ту ради као и свагде, шта може; успеши, онда тврди, да је управо тако а никако другачије хтео ствар написати. Аутор често знаде, шта је хтео написати, ретко, шта је написао, — али окладио бих се, да никада не зна, како је написао.“

Наши глумци осветлаше себи овај пут образ свој и само једно морамо приметити: пре-брз говор може бити доказ, да је улога добро научена, али публика хоће и да разуме, што се говори. Велика је разлика међу живахношћу разговора и брбљањем: оно прво може бити на месту, друго је увек, па и на бини, несносно и неестетично.

Г. Спасић (Павле Рајмонд) је и овај пут био и симпатичан и добар, али му снај галоп у говору на почетку не можемо одобрити. Код француских писаца често је и у појединим речима „vis comica“.

Иначе и њему и осталим глумцима част; али нарочито ми је похвалити гђу Марковићу, која може улогу Сузане бројити међу своје најбоље улоге Г. Ружићка имала је овај пут улогу, у каквој она увек брилира, пак је и овај пут била изврсна.

Улогу Роже де Серана г. Васиљевић је својим озбиљним држањем и симпатичним гласом добро интерпретисао.

Не можемо ни другима ништа озбиљно приговорити, само нам се чини, да би тоалета пе-сника Де Миле-а имала за овако отмену кућу бити нешто отменја.

Разуме се, чим више буде овај комад приказivan, тим ће и отменост понашања код наших глумаца све више губити од своје мести-мичне усиљености.

Морамо да похвалимо и укус у декорацијама.

Ко је од страха пред зимом изостао, нека зна да је овај пут температура у позоришту била добро удешена.

J. Хр.

(Српска народна позоришна дружина код Лазе Дунђерског) Број 15. „Браника“ од 7. фебруара доноси ову белешку:

„Управитељ нашег народног позоришта“ г. А. Хаџић одвео је јуче целу позоришну дружину велепоседнику г. Лази Дунђерском и приказао му је све чланове редом. У поздравном говору свом топлим речима захвалио му се на љубави, коју је показао подизањем светлог храма богоњи српске Талије. Тим родољубивим делом својим задужио је цео народ српски, а нарочито чланове позоришне дружине, који се од сада не ће морати потуцати по белом свету по зими, чичи и међави. Г. Лаза Дунђерски у срдачном отпоздраву свом нарочито је нагласио, да му је света дужност, да се у првом реду постара за своју породицу, а после да и народу свом учини онолико добра, колико може. Зажелио је позоришној дружини што лепши успех у сваком погледу, а тога ће бити, као што рече, увек, докле јој год стојао буде на челу човек, као што је садањи јој управитељ. За тим је управитељ приказао позоришну дружину присутним члановима Дунђерскоге породице који су љубазном предуслетљивошћу и пријатељском наклоношћу по старом српском обичају почастили целу позоришну дружину, која је отпевала велико „многаја љета“, кад је прву здравицу наздравио управитељ нашег позоришта г. Дунђерском. Тако исто одвео је управитељ позоришну дружину начелнику г. дру Ј. Станијевићу, који је на поздрав одговорио, да се вада, да ће позоришна дружина, владањем и уметничким приказом позоришних дела и овде показати, као што је то и у другим српским местима сјајно учинила, да је дорасла свом узвишеном задатку те да ће тако моћи у досадању лепој уметничкој заједници и у будуће остати.“

(Јован Ђорђевић) послао је жицом овај поздрав: „Духом присутан данашњој првој представи у новом позоришту Дунђерскоге, желим од свег срца срећу и трајан успех вашем членитом раду.“

С И Т Н И Ц Е.

(Руске народне певачице.) Из Петрограда јављају: Овде се појавила народна певачица, која с пуним правом изазива учешће образованог друштва. То је седамдесетогодишња сељанка, Ирена Андрејевна Федосова која не уме ни читати, ни писати, али је у стању да на памет рецитира 19.000 песама и народних прича. Пре- ма њезином диктату прибележила су господе Барсов и Виноградов читаве свеске народнога веровања и његових јуначаких песама. Скорим је, једне недеље, ова старица показивала своје знање пред огромним бројем слушалаца. Та сува фигура, с лицем пуним бора, заузела је своје место и с рукама положеним у крилу, отпочела

је говорити. У тај мах изгледала је млађа за читавих десет година, очи јој беху светле, а глас пун и јасан. Своје песме од чести рецитује, од чести пак исказује у једнобојним песмама, које су, као народне песме, богате сликама и пуне узвишене појезије. Слушаоци, који су одмах појмили да пред собом имају народну певачицу првога реда, бурно су је поздрављали. Продукција Ирене Андрејевне јасно казује, како су се старе епске народне песме одржале по читава столећа код разних народа само усменим предањем, као да се сама природа за то постала, да би се оно, што је песник створио у духу свога народа, за дugo код народа сачувало.

РЕПЕРТОАР НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У БЕОГРАДУ.

(У месецу фебруару.)

Недеља 5. Дневна представа: **Језујит и његов иитомац**. Шаљива игра у четири чина, написао А. Шрајбер, превод с немачког. — Вечерња престава: **Гроф-Монте-Кристо**, драма у шест чинова, по роману Ал. Дима-Ода написала Тереза Мегерле, превео с немачког Иван Жигровић.

Уторник 7: **Мадам Сан-Жен**, комедија у четири чина, написали В. Сарду и Е. Моро, превео Н.

Среда 8: **Шоља теја**, шаљива игра у једном чину, по француском прерадио В. Дрост, превод с немачког. — Књери Славјанске г-ђице **Нађина, Јелена и Олга** концертовање тог вечера.

Четвртак 9: **Дубравка**, приказање у три чина, с певањем, написао Иван Фр. Гундулић. Музика од М. Зајца. (**Нов комад**.)

Субота 11: **Кориолан**, трагедија у пет чинова, написао В. Шекспир.

Недеља 12: Дневна представа: **Женидба и удадба**, шаљива игра у три чина, написао Јован Ст. Поповић и Срећа и људи, шала у једном чину, од неизвестног писца. — Вечерња представа: **Дубравка**, приказање у три чина, с певањем, написао Иван Фр. Гундулић. Музика од И. Зајца.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Ред позоришних представа.

У уторак 14. (26.) фебруара први пут: **„Мајка“** Шаљива игра у 3 чина, написао Г. Чоки, превео Стеван Дескашев.

У четвртак 16. (28.) фебруара с новом поделом улога први пут: **„Ђаволови записници“**. Драма у 3 чина, написали Араго и Вернон, превео Милан Видуловић.

У суботу 18. фебруара (2 марта) први пут: **„Поп Доброслав“**. Слика из српског народног живота у 4 чина, с певањем, по туђој мисли написао П. Адамов, музика од Х. Дубека.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРНИШТВО

6. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

У Новом Саду, у недељу 12. (24.) фебруара 1895:

НЕМАЊА.

Историјска драма у 5 чинова, написао М. Цветић. (Наградила управа кр. српског нар. позоришта у Београду са 1000 динара.) — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Радослав III., краљ српски — Душановић.
Иванић, краљев син — Ј. Весићева.
Драгош, велики и независни
кнез Хума и Требиња — Николић.
Завид, | — — — — — Марковић.
Сратимир, | жупани, браћа — Жикић.
Првош, | — — — — — Спасић.
Немања, | — — — — — Ружић.
Мудрослав, протопоп, логотет
Немањин — — — — — Лукић.
Мирко, велики судија — — — Тодосић.
Мутимир, пехарник Немањин Васиљевић.
Голубан, штитоноша Немањин Бакаловић.

Жупани, војводе, велика и мала властела. Војници: краљеви, Немањини, Првошеви, Завидови, сећи, сокачњици, меропси и отроци. Догађа се први чин: у граду Немањином на Расини. — Други чин: у краљевом двору у Дукљи. — Трећи чин: у врту у двору Завидовом, у старом граду Раси. — Четврти чин: у граду Немањином. — Печи чин: у престоној дворани краљевој у Дукљи. Време: XII. век.

 У новом, нарочито за овај комад зготовљеном оделу.

Ко од наших поштованих претплатника жељи своју ложу или места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сахата пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Улазнице могу се добити у књижари Браће М. Поповића од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне у позоришту и после на каси.

Болесна: Ј. Добриновићка.

Почетак тачно у 7, свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата у вече.